

31 MART SEÇİMLERİ VE SEÇMEN DAVRANIŞLARI

20 NİSAN 2024

Adres : Çetin Emeç Blv. 4. Cad. 1330 Sok.

No: 12 06460 Aşağı Öveçler Mah.

Çankaya/Ankara

Telefon : (0312) 4738041-42-45

Faks : (0312) 4738046

E-Posta: sde@sde.org.tr

İçindekiler

31 MART SEÇİMLERİ VE SEÇMEN DAVRANIŞLARI

TAKDİM

Hilmi DAŞDEMİR

Yerel Seçimlerde Geçmiş ve Bugünün Mukayesesi 2-6

Sinan TAVUKCU

Mahalli Seçimlerin Sayısal Değerlendirmesi Bize Ne Anlatıyor? 7-10

Mehmet ERSOY

Eski İçişleri Bakan Yardımcısı Mehmet Ersoy'un

31 Mart Seçimleri Değerlendirmesi 11-12

Prof. Dr. Abuzer PINAR

Ekonomik Gelişmeler ve Seçmen Davranışı 13-15

Davut ÇUHADAR

Eski Bir AK Partili Belediye Başkanı Gözüyle Yerel Seçimler 16-18

Prof. Dr. Mustafa ORÇAN

Genel Seçim Tortusu ve Hafızasıyla Yerel Seçimlere

Girmenin Sonuçları Üzerine 19-23

Dr. Emel SARAÇ

31 Mart Yerel Seçimleri ve Seçmen Davranışları 24-25

Dr. Harun Türker KARA

Seçmen Davranışının Ardındaki İktisadi Mantık 26-28

31 Mart Seçimleri ve Seçmen Davranışları

Oturum Başkanı

Prof. Dr. Tefvik Erdem- SDE Bşk. Yrd.

Konuşmacılar

- Mehmet Ersoy-(E)İçişleri Bakan Yardımcısı
- Prof. Dr.Yasin Aktay-Sosyolog, (E)Milletvekili
- Prof. Dr. Abuzer Pınar- SDE Başkanı
- Prof. Dr. Mustafa Orçan-YBÜ Rektör Yrd.
- İhsan Aktaş-GENAR Yön. Krl. Bşk.
- Hilmi Daşdemir-OPTİMAR Bşk.
- Emir Osmanoğlu-ADAMOR
- Davut Çuhadar-Belediye Bşk. Birliği Gn. Sek.
- Dr. Emel Saraç-Ostim Teknik Üni.
- Dr. Harun Türker Kara-Medipol Üni.
- Dr. Sermet Başaran-Bel. Bşk. Birl. Proje Kom. Bşk.

20 Nisan
Cumartesi

13.30

Aşağı Öveçler Mah. 1330. Cad. No:12,
Çankaya - Ankara Tel : 0312 473 80 41

SD
TOPLANTI

Takdim

Stratejik Düşünce Enstitüsü, 20 Nisan 2024 Cumartesi günü, “31 Mart Seçimleri ve Seçmen Davranışları” başlıklı bir toplantı düzenleyerek çeşitli alanlardaki uzman ve akademisyenlerin yerel seçim sonuçları ve bu sonuçların alınmasında seçmen davranışlarının rolü hakkındaki tespit ve değerlendirmelerini masaya yatırmıştır.

31 Mart 2024’te yapılan yerel seçim sonucunda iktidar partisi olan AK Parti, aldığı %35,48 oranındaki oyla ikinci sıraya düşerken ana muhalefet partisi CHP %37,6 oy oranı ile birinci sıraya yükselmiş, AK Parti yerel yönetimlerde elinde bulundurduğu pek çok belediyeyi kaybetmiştir. Yeniden Refah Partisi (YRP)’de bu seçimlerde oyunu artıran ikinci parti olmuştur.

On ay önce, 28 Mayıs 2023’te yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerini %52 oy alarak kazanan Cumhur İttifakı’nın bu şaşırtıcı gerilemesinin sebepleri üzerinde yoğun tartışmalar başlamıştır. 14 Mayıs 2023 milletvekiliği seçimlerinde yurtiçi seçime katılım oranı yüzde 88,9 iken 31 Mart 2024 seçimlerinde bu oranın yüzde 78,55 oranına düşmesinin, sandığa gitmeyen küskün yüzde 10’un üzerindeki seçmenin sonuçları etkilediği hususunda genel bir mutabakat olmuştur.

“31 Mart Seçimleri ve Seçmen Davranışları” başlıklı bu özgün çalışmayı değerli okurlarımızın dikkatlerine arz ediyoruz.

Alper TAN
SDE Başkan Yardımcısı

31 Mart 2024 seçimleri yeni bir dönemin başlangıcı oldu. 3 Kasım 2002'den beri tüm seçimlerde açık ara birinci olan AK Parti ilk kez bir seçimde birinci olamadı. Seçimde birinciliği seçmenin "Asla oy vermem" dediği partilerden hep birinci sırada yer alan CHP ele geçirdi.

CHP'nin 14 Mayıs seçimlerinden tabanındaki ve kamuoyundaki oluşturdukları algı ve beklentilere rağmen seçim mağlubiyeti ile çıkması neticesinde Kılıçdaroğlu genel başkanlık koltuğunu kaybetmişti. Yeni dönemde CHP Genel Başkanlığı İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı'nın desteği ile Özgür Özel kazanmıştı.

Özel'in yeni genel başkan olarak 0n üç yıl genel başkanlık yapmış Kemal Kılıçdaroğlu'nun daha önce aday yaptığı belediye başkanlarını ve parti örgütlerindeki görevlileri tasfiye etmesi bir huzursuzluğa da sebep olmuştu.

Yerel seçimlere giderken, CHP belki de tarihinde hiç olmadığı şekilde bir karmaşa içerisinde idi. Bir taraftan seçimlerde Cumhurbaşkanı olarak Kılıçdaroğlu'nun Cumhurbaşkanı seçileceği ve meclis çoğunluğunu elde edeceklerine dair anketler ve yapılan yalan haberlerle ciddi bir dezenformasyon yapmışlardı. Oluşturulan bu algı karşılık bulmayınca hem kamuoyunda hem de parti örgütlerinde ciddi bir moral bozukluğu olmuştu.

Tüm bunlara bir de aday tespit süreçlerinde yaşanan sıkıntılar eklendi. İzmir, Muğla, Hatay gibi birçok yerde aday belirleme süreçleri ciddi bir tartışmaya sebep oldu. Aday tesitlerinin para karşılığı yapıldığına ilişkin dedikodular CHP'liler tarafından kamuoyu önünde konuşuldu. Gerçi, bu para ilişkileri daha önce kurultaylar sürecinde de konuşulmuştu.

Tüm bunlar yetmezmiş gibi İyi Parti Millet İttifakı'na devam etmeyeceğini açıkladı. Ama daha önce ciddi anlamda CHP ile birlikte yol yürüdükleri için seçimlerde tabanının yüzde 90'ı CHP adaylarına oy verdi. Özellikle Ordu dışındaki büyükşehirlerde bu durum çok net olarak görüldü.

AK Parti açısından bakacak olursak; AK Parti Hükümeti 2017'den beri döviz artışından mütevelli fiyat artışlarından olumsuz etkileniyordu. 2018 seçimlerinde de ekonomik sıkıntılar olmasına rağmen seçmen 'milli beka' sebebiyle seçimlerde Cumhur İttifakı'nı tercih etmişti. Ancak, 2019 seçimlerine giderken ekonomik sıkıntılar devam ediyordu. Cumhur İttifakı'nın 'milli beka' vurgusu yerel seçimlerde tutmadı. Cumhur İttifakı seçmeni belediye meclislerinde kendi partilerine oy

verirken belediye başkanlığı seçimlerinde CHP'yi tercih etti. Bu oy tercihlerinde Ankara'da Ankara ile hikayesi olmayan birinin aday gösterilmesini, İstanbul'da da teşkilatların hemen seçim öncesi değişimini ve sandıklara hâkim olunmaması da eklenince sonuç CHP lehine çıktı. Tüm bunlar yetmezmiş gibi İstanbul seçimleri AK Parti'nin itirazları üzerine iptal edildi. İptal sonrasında AK Parti seçmenini ikna edecek 'deliller' sunamadı ve fark açıldı.

AK Parti, MHP ile girdiği 'Cumhur İttifakı' rahatlığı ile seçimlere girmişti Aday belirleme süreçlerinde de "iki partinin toplam oyu ile seçimi rahat kazanırım." Yaklaşımı içerisinde oldu. Bu yaklaşım da AK Parti ve MHP için büyük kayıplara sebep oldu.

AK Parti, büyükşehir olarak Ankara ve İstanbul'u kaybetti. MHP ise Mersin ve Adana'yı kaybetti. Her iki partinin kaybettiği iki büyükşehir tekrar kazanılamadığı gibi ilçelerini de büyük oranda kaybettiler.

Üstelik AK Parti yerel seçimlere giderken 14 – 28 Mayıs 2023 Genel seçimleri ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki aldığı sonuçlarla psikolojik üstünlükle seçimlere gitti. Ancak, özellikle memurlara ve asgari ücretlilere yapılan zammın emeklilere yapılmaması seçmenin büyük bir kitlesi emekli olan emeklileri kaybetti. Yine AK Parti tabanının önemli bir bölümünü oluşturan tarım kesiminin desteklemelerinin zamanında yapılmaması da çiftçilerin de tepkisine yol açtı.

AK Parti'nin tek yapması gereken ücretlerde adaleti sağlamak adına özellikle emeklilerin taleplerini karşılamak, fahiş fiyatlara karşı önlem almak, doğru adayları belirlemek ve iyi bir seçim kampanyası yapmaktır.

AK Parti ve MHP, seçimlere giderken bunların hiçbirini yapamadı. Kendi tabanlarının "asla oy --vermem" denilen CHP'ye oy verilmesi önündeki 'psikolojik eşiğin' aşılması sağlandı.

Bu sürecin önümüzdeki döneme etkilerini göreceğiz. Ancak, 2014, 2019 ve 2024'teki yerel seçimlerdeki değişime gelin bir bakalım.

30 MART 2014 YEREL SEÇİM HARİTASI

2014 haritasına göre AK Parti toplamda 48 il, CHP 14 il, HDP 10 il, MHP 8 il, Bağımsız ise 1 il kazandı. Belediye başkanlığı oylarında ise yüzde 43,1, belediye meclisi ve il genel meclisi oy toplamı ise yüzde 42,9 olmuş. CHP, belediye başkanlığında yüzde 26,4, il genel meclisi ve belediye meclisinde 26,3 oy almış. MHP ise 17,7 belediye başkanlığında, belediye ve il genel meclisinde yüzde 17,8 oy almıştı. HDP ve türevleri ise 2014'te yüzde 4,8 belediyelerde, yüzde 6,3 ise belediye ve il genel meclislerinde oy almışlar.

31 MART 2019 YEREL SEÇİM HARİTASI

2019 haritasına bakacak olursak; AK Parti 39 belediye, CHP 21 belediye, MHP 11 belediye, HDP 8 belediye, bağımsız 1 belediye ve Tunceli'de TKP de 1 belediye kazanıyor. İttifakla girilmiş ilk yerel seçimler olmasına rağmen İyi Parti hiçbir ilde belediye seçimi kazanamıyor.

Oy oranlarına da bakacak olursak; AK Parti, 44,3, CHP 30,1, MHP 7,3, İYİ Parti 7,5, HDP ise yüzde 4,2 oy alıyor. Belediye ve il genel meclisine bakacak olursak da AK Parti yüzde 42,7, CHP yüzde 28,6, MHP 8,1, İYİ Parti yüzde 7,3, HDP 5,8 oy alıyor.

AK Parti ve MHP Cumhuriyet İttifakı olarak belediyelerde toplamda yüzde 51,6 oy alırken, belediye ve il genel meclislerinde yüzde 50,8 oy alarak her şekilde tekrar seçmenden 'güvenoyu' almış oluyordu. CHP belediyelerde yüzde 30,1, belediye meclislerinde ve il genel meclislerinde yüzde 28,6 oy alırken, İYİ Parti belediyelerden yüzde 7,5 belediye meclis ve il genel meclislerinden ise yüzde 7,3 oy almıştı. HDP de belediyelerden yüzde 4,2, belediye ve il genel meclislerinden ise yüzde 5,8 oy almıştı

Burada CHP'nin belediye oyları ve belediye meclis oylarındaki farka dikkatinizi çekmek isterim. Belediyelerden yüzde 30,1 oy alırken, belediye meclislerinden yüzde 28,6 oy alıyor. Bu fark 2014'e göre her iki tarafta artışı gösterirken belediyelerde Cumhuriyet İttifakı'nın yanlış adaylar belirlemesiyle rakip partisi olan CHP'ye oy verenlerin belediye meclislerinde oy vermiyorlar.

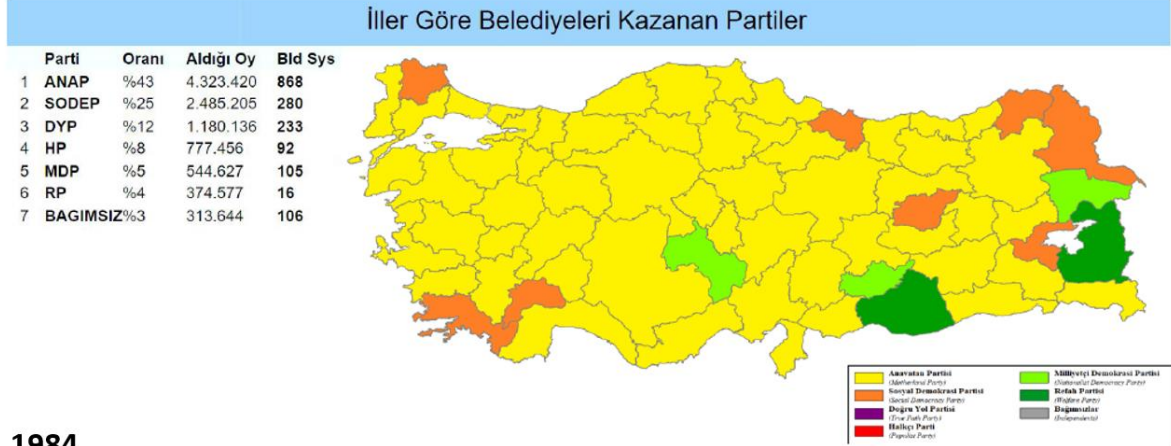

2024 haritasına bakacak olursak; CHP 35 il belediyesi kazanarak birinci olurken, AK Parti 24 il, DEM 8 il, MHP 8 il, YRP 2 il, İYİ Parti 1 il ve 1 il de Büyük Birlik Partisi kazanıyor.

Oy oranlarında da CHP öne geçiyor ve belediyelerde yüzde 37,8 oy alırken AK Parti yüzde 35,5 oy alıyor. Belediye meclislerinde de CHP 34,5 ile birinci olurken AK Parti 32,4 oy alıyor. Yani AK Parti belediye ve il genel meclislerinde de ikinciliğe düşmüş oluyor.

2019'da ekonomik sıkıntılar ve adayların yanlış belirlenmesi sebebiyle AK Parti'ye 'ders' veren seçmen 2024'te daha ağır bir ders veriyor. 2019'da futbol tabiriyle ilk

gösterilen sarı kartı, 2024'te ikinci bir sarı kart izliyor. Henüz, kırmızı kart için süre var. Ama asıl mesele bu derslerden doğru mesajları ve dersleri AK Parti hükümeti çıkaracak mı?

1984

Seçmen Sayısı : 11.981.906 Katılım Oranı : % 88,64

1989

Seçmen Sayısı : 18.091.625 Katılım Oranı : % 78,10

Diğer taraftan yerel seçim haritası 1984'te ANAVATAN Partisi'nin sonuçlarının 1989'daki Türkiye haritası üzerindeki değişimi ile mukayese ediliyor.

ANAVATAN Partisi 1984'te 67 il belediyesinin 55'ini kazanırken 1989'da bu sayı sadece 3'e düşüyor. Oy oranı ise yüzde 43'ten yüzde 24'e düşüyor.

AK Parti'de bu kadar ağır bir düşüş yok. Her geçen gün zorlaşmakla birlikte bir AK Parti ve Cumhuriyet İttifakı'nın hala toparlama ihtimali var.

Bunun için ekonomiyi düzletmek başta olmakla birlikte, ücret adaletini sağlamak hemen arkasından geliyor. Bir de kendi menfaatlerini ülke ve parti menfaatlerinden önde tutan karar verici ve yöneticilerin yerine önceliği Türk Milleti ve devleti olanların etkin görevlere getirilmesi elzemdir.

* Hilmi DAŞDEMİR kimdir?

Optimar Araştırma A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı

MAHALLİ SEÇİMLERİN SAYISAL DEĞERLENDİRMESİ BİZE NE ANLATIYOR?

Sinan TAVUKCU*

31 Mart Yerel Seçimleri sona erdi. Seçimin hemen ertesi günü yayınlanan seçim sonuçlarına göre, AK Parti yerel yönetimlerde elinde bulundurduğu pek çok belediyeyi kaybetmiş durumda. Oy oranı bakımından CHP yüzde 37,6 oy oranıyla birinci parti haline gelirken AK Parti yüzde 35,48 oy oranıyla ikinci sıraya düştü.

Bu seçimi yaklaşık 10 ay önce gerçekleşen genel seçimler ile kıyaslamak anlamlı sonuçlar verebilecektir. Her şeyden önce, CHP'yi birinci sıraya yerleştiren oy geçişlerinin kalıcı olup olmayacağı siyasetin geleceği bakımından önem taşımaktadır. Bu kayan oyların hangi siyasi tabandan geldiğinin tespiti kalıcılık sorusunun cevabını verebilecektir.

Seçimin hemen ertesi günü (01 Nisan) yaptığımız yerel seçimlere ilişkin bu değerlendirmenin sağlıklı olması için kıyaslamada 14 Mayıs 2023 seçimlerinde kullanılan yurtiçi oylar dikkate alınmıştır. Bu arada, seçime yeni katılan 1 milyon 32 bin 610 seçmeni göz ardı etmemek gerekiyor. Ancak, ölüm sebebiyle seçmen kütüğünden düşenler ve yeni katılımların az çok dengeli olması ve genç seçmenin tercihleri ile alakalı elimizde yeterince veri olmaması sebebiyle genç seçmenin etkisini dikkate almak şimdilik zor.

14 Mayıs 2023 (yurt içi) ve 31 Mart 2024 seçimlerine katılım sayısı ve oranı aşağıdaki gibidir.

	2023	2024
Kayıtlı seçmen sayısı	60.721.745	61.430.934
Kullanılan oy	53.994.049	48.256.541
Geçerli oy	52.628.182	46.046.499
Geçersiz oy	1.365.867	2.210.042
Katılım oranı (%)	88,92	78,55

14 Mayıs 2023 tarihinde düzenlenen TBMM 28. Dönem milletvekili seçimi ittifaklar halinde gerçekleşti. Millet İttifakı'na dahil olan partilerden önemli oy potansiyeli bulunan Saadet Partisi'nin aldığı oy CHP oyları içinde toplandığı için ne kadar seçmenin tercihini kazandığı belli olmadı. Bu sebeple 2019 yerel seçimlerinde aldığı oy miktarını esas aldık. 2019, 2023 ve 2024 seçimlerinde toplam kullanılan oy oranının %97'sini aşan oyların partiler itibariyle dağılımı aşağıdaki gibidir.

PARTİLER	2019	Oran	2023	Oran	2024	Oran
AK Parti	19.766.640	42,73	18.586.137	35,32	16.339.771	35,48
CHP	13.218.754	28,57	13.374.463	25,41	17.391.548	37,76
MHP	3.756.245	8,12	5.283.345	10,04	2.297.662	4,98
İyi Parti	3.376.292	7,30	5.211.632	9,90	1.735.924	3,76
HDP/YSG/DEM	2.703.595	5,84	4.624.094	8,79	2.625.588	5,70
Saadet Partisi	1.312.780	2,84			503.210	1,09
YRP			1.505.736	2,86	2.851.784	6,19
Zafer Partisi			1.198.647	2,28	800.905	1,73
TİP			903.742	1,72	71.108	0,15
BBP	868.393	1,88	522.470	0,99	200.301	0,43
Memleket			487.910	0,93	115.822	0,27
Diğer		2,72		1,76		2,46
TOPLAM		97,28		98,24		97,54

14 Mayıs 2023 tarihinde gerçekleşen milletvekili genel seçimlerinde kullanılan yurtiçi oylar esas alındığında 10 ay içerisinde gerçekleşen oy değişikliği kabaca aşağıdaki gibi değişiklik göstermiştir.

PARTİLER	OY DEĞİŞİKLİĞİ
AK Parti	(-) 2.246.366
CHP	(+) 4.017.085
MHP	(-) 2.985.683
İyi Parti	(-) 3.475.708
HDP/YSG/DEM	(-) 1.998.506
Saadet Partisi	(-) 809.570
YRP	(+) 1.346.048
Zafer Partisi	(-) 397.742
TİP	(-) 832.634
BBP	(-) 322.169
Memleket	(-) 372.088

Tablodan görüleceği üzere oyunu artıran partiler Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Yeniden Refah Partisi (YRP) olmuştur.

Yeniden Refah Partisi (YRP)'deki oy artışı

Yukarıda açıkladığımız üzere, Saadet Partisi 2023 seçimlerine Millet İttifakı çatısı altında girdiği için kendisine ait oy sayısı bilinmemektedir. Ancak, 2019 Yerel Seçimlerinde aldığı oy 1.312.780'dir. YRP'nin 31 Mart 2023 seçimlerinde artan 1.346.048 oyunun muhtemelen 809.570'i Saadet Partisinden kaymış oylar olarak kabul edilebilir. Kalan 536.478 oyun, Milli Görüş kökenli AK Parti seçmeninden gelmiş olması büyük ihtimaldir.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'ndeki artış

Bu seçimde asıl değerlendirilmesi gereken CHP'nin oy artışıdır. Yıllardır yüzde 25 civarında çakılı kalan CHP oyları bu seçimde yüzde 37,76'ya çıkmıştır.

Tabii CHP için kullanılan bu oyların CHP içinde kalıcı olup olmayacağı önemlidir. Bunun için CHP'ye kayan oyların hangi seçmen tabanından geldiğinin bilinmesi gerekir.

14 Mayıs 2023 seçimlerinde seçime katılım oranı yüzde 88,9 iken 31 Mart 2024 seçimlerinde bu oranın yüzde 78,55 oranında gerçekleşmesi ve bu seçimde sandığa gitmeyen yüzde 10'un üzerindeki seçmenin Cumhur İttifakı'na yakın kesim olması, CHP oylarının oransal olarak yüksek çıkmasına etki etmiştir.

14 Mayıs 2023 seçimlerinde kullanılan oyların -ideolojik yakınlıkları da dikkate alarak- CHP'ye kaymış olan kısmını aşağıdaki gibi tahmin edebiliriz.

PARTİLER	OY DEĞİŞİKLİĞİ	CHP'YE KAYAN	YRP'YE KAYAN	SANDIĞA GİTMEYEN
AK Parti	(-)	2.246.366		1.709.888
CHP	(+)	4.017.085		
MHP	(-)	2.985.683		2.985.683
İyi Parti	(-)	3.475.708	316.115	3.159.593
HDP/YSG/DEM	(-)	1.998.506	1.998.506	
Saadet Partisi	(-)	809.570	809.570	
YRP	(+)	1.346.048		
Zafer Partisi	(-)	397.742	397.742	
TİP	(-)	832.634	832.634	
BBP	(-)	322.169		322.169
Memleket	(-)	372.088	372.088	
Diğer	(-)		100.000	
TOPLAM		4.017.085	1.346.048	8.177.333

CHP'ye kayan oyların yaklaşık yarısı DEM'den gelen oylardır. Dolayısıyla bu oylar emanet Kürt seçmenlerinin oylardır. Toplu hareket etme özelliği gösteren bu seçmenin ittifak sona erdiğinde kendi partisine döneceği şüphesizdir.

Bunun dışında; milliyetçi tandanslı İyi Parti, Zafer Partisi ve Memleket Partisi'nden kayan oylar CHP'nin izleyeceği politikalara göre kalıcı olabileceği gibi bir sonraki seçimde başka tercihe de yönelebilir, CHP bakımından sadık oylar olarak görülmesi yanıltıcı olur.

TİP, ideoloji partisi olduğu için CHP ile ittifak yapamaya devam edebilir ancak kendi özerkliğini korumayı da sürdürecektir.

CHP yönetimi gelen oyların kalıcılığı konusunda endişeli olduğu için seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra abartılı kutlamalar yapmamıştır.

Cumhur İttifakı oyları

Cumhur İttifakı'ndan ayrılan YRP, yüzde 7'ye doğru yükselen oyların teşviki ile kendisi bağımsız eksen izleyecek görünüyor.

AK Parti, MHP, İyi Parti, BBP'nin sandığa gitmeyen seçmeni CHP'ye yönelmeyerek siyasi ve ideolojik konumunda değişiklik yapmamış, rahatsızlıklarını, taleplerini ve değişim isteğini ortaya koymuştur.

En dikkat çekici olan İyi Parti tabanından CHP'ye büyük bir kayışın olmamasıdır. İyi Parti seçmeni CHP'ye oy vermek yerine büyük oranda sandığa gitmemeyi tercih etmiş görünüyor.

MHP, İyi Parti ve BBP tabanının tavrı muhtemelen bu seçimin sonucunu belirleyici olmuştur.

Sandığa gitmeyen vatandaşın, siyasi çizgisini değiştirmede dikkate alındığında; verdiği mesajlar doğru okunup, rahatsızlık duyduğu hususlar ve değişim istekleri ciddi şekilde değerlendirildiğinde, yeni bir siyaset zemini üzerinde yapılacak bir ittifaka %60'lık bir tabanın destek vermesi beklenebilir.

Küresel sistemin yeniden inşa edildiği, Türkiye'nin pek çok tehdit ve sına ile yüz yüze olduğu içinde bulunduğumuz dönemde, bu taban her dönem olduğu gibi yine güven duyduklarına desteğini esirgemeyecektir. Genellikle pragmatik davranan ve pazarlık yapmayı seven YRP'de böyle bir ittifak içerisinde yer alabilir.

Son olarak; belediyelerin birçoğunu kaybetmek AK Parti hükümeti için elbette siyasi başarısızlıktır. Ancak, ekonomik sıkıntıları çözmeye zorlanan hükümetin belediyelerin mali yükünü CHP'ye devrederek elini rahatlatacağı da aşikardır.

* Sinan TAVUKCU kimdir?

Stratejik Düşünce ve Araştırma Vakfı (SDAV) Başkanı

Temel itibariyle seçmenin AK PARTİ'ye bakışında çok büyük bir kayma yok. Kaygı var ama bir kayma yok. İttifaklar devam ediyor. Bu taraftaki ittifak resmen devam ediyor olsa da Millet İttifakı'nın esas ana omurgasını oluşturan husus Recep Tayyip Erdoğan karşıtlığıydı. Bir tarafta Recep Tayyip Erdoğan varken ve görevinin başındayken karşı tarafta bu karşıtlığı bir ittifak olarak sürdürmeye devam etti. Cumhuriyet Halk Partisi'nin aldığı oy %37, İYİ Parti'nin aldığı oy %3.5 HDP'nin aldığı oy %5.5'tir. Kemal Kılıçdaroğlu karşı tarafa çok önemli bir hizmet yaptı. Altılı masayı kurarak altılı masa içine dahil olan muhafazakar seçmenin Cumhuriyet Halk Partisi'ne oy verebilme alışkanlığı kazanmasını sağladı. İYİ Parti'li de muhafazakarlar da HDP'li de DEM Parti'li de bu seçimde, tereddütsüz gitti Cumhuriyet Halk Partisi'nin adaylarına oy verdi.

Bana göre onların en temel belirleyici faktörü Tayyip Erdoğan karşıtlığı üzerine kurdukları birlikteliktir. Bu birliktelik çalıştı. Onun için orada çok önemli bir şey görmüyorum. AK PARTİ'nin şöyle bir sıkıntısı var. Genelde iki parti arasında geçer yerel seçimler. Bu iki partinin bir tanesi mutlaka AK PARTİ'dir. Kazanmaya en yakın parti AK PARTİ olduğu için de AK PARTİ'de aday adayı çok olur. 3.000, 5.000 ve 7.000 nüfuslu ilçelerde birçok aday adayımız vardır. Bunların içinden hangi yöntemi uygularsanız uygulayın geri kalan kişilere göre yanlış aday belirlendi algısı vardır. Bu kişiler kendileri belirlenmediği için belirlenen aday karşısında birlikte hareket etme yöntemini benimseyebilirler. Yeniden Refah Partisi, Saadet Partisi ya da orada fazla iddiası olmayan partiler bu sürede aday çıkartmazlar. AK PARTİ'nin küskünlerinden etrafında birleşilebilecek bir ismi aday olarak belirlerler ve zaman zaman da bu adaylara karşı seçimi kaybederiz.

Cumhuriyet Halk Partisi çok mu iyi aday belirledi? Kritik yerlerde stratejik davrandı ve stratejik adaylar belirledi. Başarılı bir çalışma yaptı. Bazı yerlerde milliyetçi muhafazakar hassasiyeti olan adayları gösterdi ve sonuç aldı. Ama kazanması garanti olan yerlerde bize göre adayları kötüydü. Çankaya'da 31 yaşındaki özel avukatını aday yaptı. İzmir adayını çok mu doğruydum ya da İstanbul'da ilçelerdeki adayları çok mu doğruydum? Ama öyle bir havaya geldik ki bu seçimde artık özellikle emekliler üzerinde oluşan ekonominin üzerimize yüklediği baskıyla seçmen bir karar verdi. Yerel seçimlerde bu her zaman olur. Birçok yerel seçimde iktidara bir mesaj verilmiştir. Bu seçimde de çok net bir şekilde iktidara mesaj verildi.

Tayyip Erdoğan karşıtlığı ve Cumhuriyet Halk Partisi seçmeni onlara kapalıydı. Bizim de hem öz eleştiri yapabilmemiz hem de hatalarımızı yeniden gözden geçirmemiz için seçmen bize çok ciddi bir ikazda bulundu. İkazını da gidip Cumhuriyet Halk Partisi'ne oy vererek değil sandığa gitmeyerek gösterdi. Ekonomiyle ilgili meseleleri düzeltirken, seçmene AK PARTİ'nin yeniden kendi

hassas ayarlarına ve dengelerine döneceği ile ilgili kuvvetli şeyler verilebilirse sonuç alınacağını düşünüyorum. Yeniden Refah Partisi'nin aldığı oyun böyle bir yerel seçimde özellikle taşra illerinde AK PARTİ'ye duyulan tepki üzerine adaya verilen oylar olduğunu düşünüyorum.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin de Milliyetçi Hareket Partisi'nin de AK PARTİ kadar aday belirlemede yanlış yaptığını biliyoruz. Burada esas itibariyle siyasi saiklerin ve siyasal aidiyetlerin ittifakları devam ettirdiğini, ekonomik sıkıntılarında bize bir ders verilmek üzere seçmenimizin büyük ölçüde sandığa gitmediğini gösterdiğini düşünüyorum. DEM Parti %90'larla seçim kazandığı yerlerde adaylarını doğru belirlediği için mi alıyor? Cizre'ye İsveç'ten bir kız çocuğunu getirdi ve %93 oy aldı. Onun için her ne kadar başkanların seçimi olsa da bu seçimin de hem genel siyaset hem genel ekonomi hem de ittifaklar siyasetinin bir sonucu olduğunu, Cumhuriyet Halk Partisi'nin bugün bu başarıyı sağlamasında Kemal Kılıçdaroğlu döneminde ortaya konulan helalleşme sürecinin muhafazakar seçmene kısmen de olsa bir güven vererek cumhurbaşkanlığı seçimindeki ittifak ruhunu bu seçimde de devam ettirdiğini düşünüyorum.

Cumhuriyet Halk Partisi gerçekten kendisine oy verme eğilimini ve bu aday belirleme sürecini de bize göre daha başarı tamamladılar. Kemal Kılıçdaroğlu'nun bu mirasını daha iyi yönettiler. Hemen hemen hiç miting yapmadılar. Adamlar parklarda, lokallerde, derneklerde konuştular. Niye miting yapacak? Binlerce insanın karşısına çıkaracak bir adayın, bir liderin olacak ki çıkaracaksın. Buna cesaret edemedikleri için biz miting yapmıyoruz dediler. Biz genel politikaların bu seçimde çok belirleyici olacağını, onların çok kullanacağını düşündük. Biz bu seçimi başkanlar seçimine ve belediye başkan adayları seçimine indirgemeye çalıştık. Genel politikayı hiç konuşmak istemedik. Murat Kurum İstanbul'da sürekli İstanbul'a ne yapacağını anlattı. İmamoğlu da tam tersine genel politikadaki gidişat kendi lehlerine olduğu için her zaman emekliyi ve ekonomiyi konuştu. 16 Bakan ve Cumhurbaşkanı'nı konuştu. Bu seçimde Genel Başkan'a güvenemedikleri için miting yapmadılar ama genel siyaseti onlar kullandı. Cumhurbaşkanımız da tam tersine belediye seçimleriyle ilgili ne yapabileceğimiz o ilde hangi hizmetleri yapabileceğimiz konusuna indirgemeye çalıştı ama genel politika daha belirleyici oldu.

*Mehmet ERSOY kimdir?

(E)İçişleri Bakan Yardımcısı

İvrindi, Çeltik, Sarıyer Kaymakamlıkları, Mardin Vali Yardımcılığı, İçişleri Bakanlığı Merkez Valisi, Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı görevinde bulunmuştur. 2016 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakan Yardımcısı olarak atanmıştır. 2017 yılında İçişleri Bakan Yardımcılığı görevini yapmıştır.

Geçtiğimiz bir yıl içerisinde iki seçim yapıldı. Cumhurbaşkanlığı seçiminde Cumhuriyet ittifakı kazanırken, bir yıl geçmeden yapılan yerel seçimlerde Millet ittifakının liderliğini yapan CHP oransal olarak birinci sıraya çıktı. Sonucu değiştiren, sandığa gitmeyen yaklaşık %10'luk seçmen oldu. Bu sonuçta etkili olan ne idi?

Seçim sonuçlarının en çok ekonomik gelişmelerden etkilendiği dillendirildi. Öncelikle seçim sonucunu bir tek faktör ile açıklamak mümkün değildir. Ekonomik gidişat, iktidarın davranışı ve söylemi, muhalefetin vaatleri; her biri etkilidir. Ancak öncelikle seçmen kitlesinin davranışını tanımlamakta yarar var.

Batı endüstriyel demokrasilerinde genellikle iki temel seçmen tanımı yapılır: **Partizan ve rasyonel seçmen**. İlki ne olursa olsun ideolojik olarak kendisini bir partiye bağlı bulur ve davranışını değiştirmez. Kendi partisine çok kızgınsa sandığa gitmemeyi tercih eder. İkincisinde parti bağlılığı yoktur. Günün şartlarına göre hareket eder.

Partizan seçmen hem batı demokrasilerinde hem de bizde küçümsenmeyecek oranlardadır. Cumhuriyetin kurucu partisi olan CHP'nin en yüksek partizan seçmene sahip olduğu söylenebilir. Partisinden hiçbir şekilde vazgeçmeyen, bazen sandığa gitmemeyi tercih eden, ama gittiği zaman da kendi partisine oy veren bir seçmendir bu. Arzi bazı durumlarda SHP gibi yine solda tanımlı partiler öne çıksa da taban değişmedi. Çok partili hayata geçtikten sonra ise geniş kitleler hep bir adres aradılar ve bu adres genellikle sağ-muhafazakar partiler oldu. Ancak bu partilerin tabanı değişirse de her defasında muhafazakar-sağ-liberal çizgide gidip gelen farklı yapılanmalar oldu. DP, AP, ANAP, RP, AKP gibi. Bu anlamda seçmen davranışı çok benzerdir.

Son cumhurbaşkanlığı seçimlerinde beka sorunu öne çıktı ve HDP-DEM faktörü CHP ile tanımlandığı için cumhuriyet ittifakı kazandı. Yerel seçimlerde ise cumhuriyet ittifakı devam ederken millet ittifakı dağılmış ancak fiili durum olarak devam etmiştir. Yerel seçimlerde aday önem kazandığından farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Bu sonuçlarda ekonomi faktörü ne kadar önemli idi? Partizan seçmen davranışını değiştirmemiştir. Ancak sandığa gitmeyen %10'luk bir seçmen kitlesi sonucu değiştirmiştir. Bu kesimin davranışında birinci sırada ekonomi, ardından da liyakatsizlik ve yolsuzluğa ilişkin algıların etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Ekonomi açısından bakıldığında mesele şöyle görünüyor: Türkiye ekonomisi son yıllarda 15 Temmuz, küresel salgın ve depremin etkisinde kaldı. Bunların her biri

ciddi maliyetler getirdi. Üzerine genel seçimler de gelince iktidar düşük faizli kredi ve bütçe açığı ile finanse edilen harcamaları arttırdı. Bu yapılmayabilir miydi? Kanaatimce yapılmak zorundaydı. Ancak miktar ve hedeflemeler tartışmaya açıktır.

Düşük faizli krediler kitlesel olarak ve ihtiyacı olan ve olmayan her kesime verildi. Mesela hiç aklımdan kredi çekmek geçmeyen şirketler ve şahıslar bile böyle bir imkan varken kredi çekti ve bunu verimsiz alanlara yatırdı. Mevduat, altın, döviz, taşıt ve gayrimenkul alımına yöneldi. Üretime katkısı olmayan ve büyük ölçüde spekülâtif davranışlardı bunlar. Eğer sadece ihtiyacı olana verilmiş olsaydı ekonomiyi destekleyebilirdi. Hiçbir katkısı olmadığını iddia etmiyoruz. Ancak verilen destekler ile alınan sonuç çok zayıf kaldı. Sonuç olarak karşılıksız artan yüklü miktardaki para piyasaya girince başta döviz, otomobil ve gayrimenkul fiyatları olmak üzere aşırı fiyat artışları, ardından spekülasyon ve yüksek bir enflasyon ortaya çıktı.

Bu durumlarda en kırılgan kesim sabit gelirli ücretli kesimdir. Seçime giden süreçte bu defa başta asgari ücret olmak üzere ücretler arttırıldı. Ücret-enflasyon döngüsü ile yola devam edilirken bu politika genel seçimleri kurtardı. Bu arada iktidarın başlangıçta kesin bir dille reddettiği emeklilikte yaşa takılanlar meselesi de tekrar gündeme geldi ve talepler büyük ölçüde karşılandı. Bütün bunların asıl enflasyonist can yakıcı etkisi yerel seçimlerdeki süreçte ortaya çıktı.

Genel seçimlerden sonra atanan ekonomi yönetimi niyetini açıkça ortaya koydu. Daraltıcı para ve maliye politikaları ve bununla uyumlu gelirler politikası uygulanacaktı. Kısmen uygulandı. Ancak bazı araçlar için yerel seçimler beklendi. Bu kısmi uygulama bile daraltıcı politikaların seçmen davranışı üzerindeki etkisini gördük.

Daha önceki genişletici politikalar fiyatları aşırı ölçüde arttırırken, ücret artışları bunu takip edemiyor. Artık ev alma, araba alma, kredi çekme imkansız hale geldi. Geleceğe yönelik beklentilerde bozulma ortaya çıktı. Dar gelirli kesim artık geleceğe yönelik plan yapamaz hale geldi.

Bu süreçten herkes zarar görmedi elbette. Ödeme gücü olan ve fırsatı kullanmasını bilen kesimler kazandı. Ancak ödeme gücü yetersiz ve bu fırsatı kullanamayan veya kullanma imkanı olmayan bir seçmen kitlesi zarar gördü.

Bu ekonomik etkilerin yanında liyakatsizlik ve yolsuzluk algısı zihinlerde fazla yer buldu. Elbette bütün atananların liyakatsiz ve yapılan bütün ihalelerde yolsuzluk olduğunu savunmak insafa sığmaz. Ancak kısmi de olsa bu tür sorunların fazlaca

gündeme gelmesi ve “kol kırılır yen içinde kalır” yaklaşımı, ekonomiden zaten canı yanan geniş kitlelerin algısında ciddi ölçüde bozulmaya yol açtı.

Sonuç olarak kendi partisinden vazgeçmese bile Cumhur İttifakı'nı destekleyen bir kısım seçmen, bunun nihayetinde bir yerel seçim olduğunu da düşünerek sandığa gitmeyerek tepkisini ortaya koydu.

Genel seçimlere yaklaşık dört yıl var. Sonucun ne olacağı, uygulanacak politikaların başarısına ve siyasal partilerin yeniden nasıl şekilleneceğine bağlıdır.

* Abuzer PINAR kimdir?

Stratejik Düşünce Enstitüsü (SDE) Başkanı

Ben 2004–2009 tarihleri arasında Osmaniye Belediye Başkanlığı görevi yaptım.

Bu yerel seçimin sonucunu öncesinden birebir tahmin ettik. Bu nedenle bizim için sürpriz yok. Şu önümde duran su bardağına bakınız lütfen, tam olarak dolu değil. Şimdi üstüne biraz su koyalım doldu ve taşıtı değil mi? Onun için bu seçim sonuçlarını emekli zammı gibi tek bir sebebe bağlamak doğru değildir. Birçok yanlış uygulama bardağı taşırmıştır.

Türkiye son yıllarda peş peşe çok büyük felaketler yaşadı. Yangın, sel, kuraklık, pandemi, deprem felaketleri art arda geldi. Ülkemizin etrafı ateş çemberi gibi her yerde kanlı savaşlar var. 15 -20 milyon çaresiz insan ülkemize akın etti, hala da ediyor. Elbette bu olumsuzlukların ülkemize, milletimize çok ağır birçok faturası olacaktı. Ekonomik kriz, sosyal çalkantılar, çöküntüler geldi dayandı. Delik büyük ama yama küçük.

Emekliler kör değil, sağır değil, hain değil. Onlarda da bu gerçekleri elbette görüyor. Devletin imkanlarını da biliyor. Ancak kendisi iki ekmek 1 kg kıyma için kuyruklarda sürünürken etrafında saltanat süren iktidara yamanmış keneleri de görüyor. Hiç kimseye zam yapılmasa belki de tepkiler bu kadar büyük olmazdı.

Partileri idealist insanlar kurar ve iktidara taşır. Ancak bir süre sonra bu idealist insanlar haram-helal hassasiyetleri yüzünden servet sahibi olmadıklarından tasfiye olur giderler. Biz bu süreci siyaset yaptığımız kendi ilimizde ve bünyemizde yaşadık.

AK Parti yönetimi kendi kendisine güven problemi yaşamaktadır. Tüm kadroları merkezden atanmakta ve ilk kongrede atanan yöneticiler sebepsiz yere, (uyumsuz ve benzeri gerekçelerle) tasfiye edilmektedir. Elbette bu tasfiyelerin de bir sonucu olmuştur.

AK Parti uzun iktidar yıllarının imkanlarını da kullanarak kendine bağlı kutuplaştırılmış bir seçmen kitlesi oluşturmaya çalışmış, sınırsız sosyal yardımlarla bu kitleyi elinde tutmuştur. Kısacası üretmeden yaşamaya alıştırılmış büyük bir kitle vardır. Yaşanan ekonomik kriz en çok da bu kitleyi derinden etkilemiştir.

AK Parti ve teşkilat yapılanmasında ve aday tespitinde de çok rasyonel davranmamıştır. Parti teşkilatı yapılanmasında, milletvekili-belediye başkanı adaylarının tespitlerinde TÜRGEV gibi vakıflar ve cemaatler hatta Samsun örneğinde olduğu gibi mikro- milliyetçilik etkili olmuştur.

Doğuda kayyum atamaları vatandaşı HADEP'(Yeşil Sol)'e oy vermekten vazgeçirmemiştir. AK Parti teşkilatları 7 gün 24 saat nöbet tutmaktadır. Teşkilatlar her yerde; valilerin, kaymakamların, belediye başkanlarının, daire müdürlerinin işlerine müdahil olmaktadır. Bu durum siyaseti yozlaştırmakta, bürokrasiyi çürütmektedir. Sokaklarda dolaşan AKP plakalı lüks araçlar toplumun dikkatini çekmekte ve olumsuz duygular beslenmesine sebep olmaktadır.

Çözüm nedir? Çözüm çok basittir. İsveç örneğinde olduğu gibi parayı idare eden belediye başkan yardımcısının (kayyum yerine) merkezi yönetim tarafından atanmasıdır.

Çözüm nedir? Çözüm, başkanlık sisteminin uygulandığı Fransa, Amerika gibi ülkelerde olduğu şekilde parti teşkilatlarının sadece seçim süreçlerinde açık tutulmasıdır.

Televizyon yayınlarındaki ahlak yapımıza aykırı yayınlar da hükumete çok ağır fatura çıkarmıştır çünkü bu kanallar yandaş kanallar olarak bilinmektedir. Televizyonlarda her konunun uzmanı gibi konuşan yorumcular; geçen seçimi, "Türk milliyetçiliğinin yükselişi" olarak yorumlarken, şimdi ise Türk milliyetçiliğinin çöküşü olarak yorumlamaktadırlar. Ben aynı kanaatte değilim.

Bu seçimin bir galibi bir de mağlubu vardır. Galibi, risk alarak gerekli dizaynları yapan Ekrem İMAMOĞLU'dur. Mağlubu ise; ülke genelinde oyu yüzde dörtlere düşen MHP'dir. CHP'de Baykal ile başlayan, Kılıçdaroğlu ile devam eden ılımlı sol ve Türk milliyetçiliğine açılım süreci yeni genel başkan Özgür ÖZEL ile zirveye çıkmış aday tespitinde de bu merkez sağa yönelik yaklaşım etkili olmuştur. Ayrıca parti vitrini de buna uygun dizayn edilmiştir.

İYİ Parti Genel başkanı Meral AKŞENER'in CHP'ye resti konsolide olmamış İYİ Parti tabanını CHP'ye oy vermeye yöneltmiş, AKŞENER'in bu davranışı HADEP seçmenini de CHP'ye yöneltmiştir. Seçimin en büyük sürprizini yapan Yeniden Refah Partisi'nin başarısının kalıcı olduğunu düşünmüyorum. AKP'ye kızan seçmen burayı siyasetin kaçış rampası olarak kullanmıştır.

Bence başkanlık sistemi artık oturmaya başlamıştır. Ve iki partili sistemden fazlasının yaşamasını zorlaştırmaktadır. Bu Yerel Seçim partilerin değil adayların seçimi olacak demiştim. Bunu yaşadık. Birkaç canlı örnek; 25 Mart günü Kızılay Meydanı'nda eski arkadaşım Turgut Altınok'u gördüm. Tek başına yürüyordu ve kimse selam bile vermiyordu. Ayaküstü sohbet ettik. 30 Mart günü aynı yerde aynı saatte(saat 17:00) Mansur Yavaş'ı gördüm. Otobüsten karanfil atıyordu. Binlerce insan otobüse doğru koşuyordu filme aldım, görüntüleri arkadaşlarıma gönderdim. Ankara'da bu iş bitmiş dedim.

Altındağ bölgesinde CHP birinci parti olurken seçimi Veysel TIRYAKI aldı. Kahramanmaraş'ta AKP %41, Yeniden Refah Partisi %33 oy aldı.

Halk hiç tanınmayan bu adayın seçileceğine inansaydı dört puan daha oy vererek seçtirirdi. Adıyaman'da Alevi kökenli Abdurrahman TUTDERE %55 oy aldı Elbistan gibi, Kadirli gibi büyük ilçelerde 50 yıl sonra CHP'nin seçim alması adeta mucize gibi.

AK Parti tabanı genellikle esnaf-emekli ev kadınlarından (3E) oluşmaktadır. Üç harfli marketler esnafı yok etti, partisinden uzaklaştırdı. Ekonomik kaynakların adaletsiz dağıtımı, parti devleti görüntüsü, milyonlarca vasıfsız göçmen ve her türlü ahlaki çöküntü emeklileri ve ev kadınlarını partisinden uzaklaştırdı. Neticesinde bu sonuç ortaya çıktı.

Çözüm nedir? Faturanın üç beş parti yöneticisine kesilmesi yerine radikal tedbirler alınmalı, devleti kendi özel mülkü gibi görme anlayışına son verilmeli, sınırsız ve vasıfsız göçmen kabulünden vazgeçilmeli, ihtiyacı olmayana sosyal yardım aktarılmamalı, kamu kaynakları adil dağıtılmalıdır.

* Davut ÇUHADAR kimdir?

Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesinde 1959 yılında doğan Çuhadar, Gazi Üniversitesi Maliye Fakültesi Mali Hukuk Bölümü'nü bitirdi. Türkiye Ziraî Donanım Kurumu ile Tarım Kredi Kooperatifleri'nde çeşitli görevlerde bulundu. 1997 yılında Başbakanlık Müsteşarlığı Personel ve Eğitim Dairesi Başkanlığı'na, 2002 yılında Denizcilik Müsteşarlığı Antalya Bölge Müdürlüğüne atandı.

Osmaniye'deki bir yapı kooperatifinin yönetim kurulu başkanlığını da yürüten Çuhadar, evli ve iki çocuk babası.

28 Mart 2004 – 29 Mart 2009 tarihleri arasında AK Parti'den Osmaniye Belediye Başkanlığı görevini yapmıştır.

31 Mart seçimleriyle 2002 yılından bu yana 22 yıllık iktidar döneminde AK Parti ilk kez ikinci parti konumuna düşmüş oldu. Tek parti dönemi hariç AK Parti, Türkiye’de kesintisiz en uzun iktidarda kalan partinin adıdır. Türkiye yönetimi ve demokrasisi bu duruma çok alışık değildi. Bu yüzden Ak Parti kuşkusuz Türkiye’de uzun süre güven ve istikrarın adı adresi olmuştur.

Bu olguya karşın 31 Mart 2024 seçimleri iktidar patisi açısından neden kaybedilirken ana muhalefetin başını çektiği CHP açısından bir kazanç dönüşmüştür? Bunun nedenleri neler olabilir?

İktidar açısından seçimi kaybetmenin farklı nedenleri vardır. Ama kısaca ön plana çıkan nedenler üzerinde durmak gerekirse, hükümete karşı halkın taleplerinin yerine getirilmesi için sabırla beklenmesine rağmen 31 Mart’a kadar bu beklentilerin karşılanmaması nedeniyle *güvenin sarsılmasıdır*.

Güvenin sarsılması ve seçimde güven arayışı

Öncelikle şunu söylemek gerekir; bu son seçim her ne kadar yerel bir seçim olsa da, genel seçim hafızasında ve havasında geçmiştir. Ayrıca ideolojik politikaların ve söylemlerin daha az geçer akçe olduğu veya daha az para ettiği bir seçim olmuştur. Çünkü özellikle dar gelirli seçmen açısından ekonomik sorunlar diğer sorunları bastırılmış görünmektedir. Evdeki yangın nedeniyle mahalledeki yangına bakamadılar. Bazıları da hangi yangına öncelik vereceklerine karar veremedi.

Sosyolojik manada söyleyecek olursak sosyal yapıyı belirleyen ekonomi, hukuk, aile, sağlık, siyaset, din ve eğitim gibi temel kurumlar vardır. Bu kurumların birinde meydana gelen değişme zincirleme diğer kurumları da etkileyebilmektedir. Ama tüm bunları etkileyen *asıl unsur güvendir*. Türkiye’de güveni sarsan en önemli yaşanan durumlar ise, özellikle son beş yılda ekonomide istikrarın olmaması, işi ehline verme konusunda meritokrasinin zayıflaması, adaletin gecikmesi (özellikle deprem bölgesi için), aile yapısına ve değerlere karşı tehditlerin artması, üretken değil kendini tüketen politik sürece girilmesi, sürekli değişim politikaları uygulanmasına karşın verimli bir eğitim sistemine ulaşamamasıdır.

Son on üç yılda meydana gelen Suriye’nin iç ve dış savaşı nedeniyle ülkenin dağılması (2011) ve Türkiye’ye kitlesel göçlerin yaşanması, 15 Temmuz (2016) olayı, Covid19 (2019) ve 6 Şubat (2023) depremi gibi kısa dönemde meydana gelen dört büyük olay, Türkiye’de toplumsal kurumlardaki dengenin bozulmasına neden

olmuştur. Bu yüzden dünyadaki tüm hükümetler salgın sorun ve ekonomisiyle baş etmeye çalışırken bunların üstüne Türkiye göçle, darbeye, terörle ve son olarak depremle karşı karşıya kalmış ve bunlarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu dört olay da kısmen ülkenin kendi kontrolü dışında meydana gelen nesnel vakalardır denilebilir. Fakat asıl güveni sarsan faktör ise bu sorunlar karşısında hükümetin cevap verme kabiliyetinin zayıflaması, sorunlara karşı çözüm sürecinde yaşanan gecikmeler ve de tıkanmalardır.

Son yıllarda sınıflar arası farkın açılmasına neden olan yanlış ekonomi politikalarının uygulanması, güveni sarsan en önemli hususlardan biridir. Hükümet seçimde devasa kamu yatırımlarıyla sabit gelirlilerin arasına sıkışmış ve bu duruma mantıklı bir izahta yapamamıştır. Türkiye'de hava kara ulaşımında, nükleer enerji santralleri ve yeni bulunan petrol, gaz enerji kuyularının açılması, yeni arama gemilerinin yapılması, İHA ve SİHA gibi güvenlik sanayiindeki atılımlar, devrim yaratan ciddi yatırımlar olmasına rağmen, nasıl oluyor da AK Parti ikinci parti konuma düşüyor?

Seçime iki zıt ve dengesiz uygulamayla seçime girilmesi tehlikeliydi. Devasa kamu yatırımları için alabildiğine cömert davranan hükümetin, ücretli sabit gelirli kesime gelince (özellikle emeklilerde) "cimri" davranması ciddi bir çelişkiydi ve ciddi bir güven kaybına neden olmuştur. "Madem devlet bu kadar zenginse neden bu zenginliği vatandaş olarak benimle paylaşmıyor, benim refahıma ve yararına da kullanmıyor?" demek durumunda kalmıştır. Devlet zenginleşirken, hassas sınırdaki emeklilere karşı *yoksul devlet* gibi davranması sorunluydu. Halbuki AK Partiye destek veren en sadık seçmen emeklilerdi ve son seçimde bu kesimin önemli bir kısmı muhalefet partilerine destek vermiş ve bir kısmı da pasifize olmuşlardır. Hükümeti bu zor duruma sokan karar ise EYT kararıdır ki, bu kararın vermiş olduğu zararın telafisi en az beş yıl sürecek gibi gözüküyor. Sabit gelirli vatandaşlarımızın karşı karşıya kaldıkları ekonomik krizde krizi def edecek ciddi bir ekonomi programı ortaya konmadığı gibi hatta alınan bazı önemlerin krizi daha da artırıcı etkisinin olduğu bilinmektedir.

Seçmenin AK Partiye karşı beslediği güvenin sarsılması karşısında güven muhalefet partilerine mi geçti? Güven el mi değiştirdi? Buna evet demek için henüz vakit erken. Ama vatandaşın güvenebileceği bir kapı aradığı kesin, şimdilik deneme aşamasında. Kim bu güveni sağlarsa kitleler oraya akacaktır.

Yerel yönetimlerde uygulanan politikaların seçime etkisi

Neden Ankara, İstanbul ve diğer önemli büyük kentler kaybedildi? AK Parti iktidara geldikten sonra belediyecilik tarihinde ilkler yaşandı. Özellikle yaşlı, engelli, yoksul

ailelere ciddi destek verdi. Ankara ve İstanbul başta olmak üzere alta yapıya çok para harcadı. Fakat ilk dönemlerin tersine son yıllarda Türk ekonomisindeki krizler ve daralma nedeniyle mahallede yaşayan insan ihmal edildi. CHP bu açığı iyi farkettiler ve alışık olduğumuz ideolojik seçim kampanyası dışına çıkarak kentte yaşayan insana odaklandı. AK Partinin tersine alt yapıya önem vermedi ve fazla bütçe ayırmadı, çünkü alt yapıya AK Parti o kadar yatırım yaptı ki bir beş yıl daha alt yapıya ciddi yatırım yapmadan da kentin yönetilebileceğini fark etti. Öz olarak AK Parti alt yapıya yaptığı yatırımlara önem verirken ekonomi politikalarıyla, özellikle şehirde yaşayan vatandaşların ciddi olarak krize girmesine neden oldu, insanların refahı düştü ve bu durumu CHP fırsata dönüştürdü. Örneğin Ankara'da muhtaç kesimler için verilen Başkentkart'a her ay belli miktarda para yükleyip dağıtarak vatandaşın anlaşmalı olduğu istediği esnaktan ihtiyacını gidermesini sağladı, bu durum hem kentlinin işine yaradı hem de esnafın.

Deprem ve deprem sonrası uygulanan politikaların seçime etkileri

Son bir yılda en fazla yatırımlar yapıldığı deprem bölgesinde neden AK Parti belediyelerin bir kısmını kaybederken var olanlarda da daha düşük oy aldı?

Deprem bölgesine bakıldığında iktidar partisinin oylarında alarm veren ciddi düşüşler görülmektedir. AK Parti mevcut belediyelerden 3 ilini kaybederken CHP'de olan 1 ili kazandı. Vatandaşa yaptığı TOKİ konutlarının bir kısmını hızlı bir şekilde yapıp dağıtmasına rağmen bazı illerde konutların dağıtımında yaşanan sorunlar, bununla birlikte aday seçimi de bu sonucun çıkmasında belirleyici olmuştur. Fakat asıl sorunlardan biri hasarlı binalar konusunda yerel yönetimler tarafından ve/veya mahkemelerce itirazlara verilen cevabın gecikmesi ya da güveni zedeleyecek farklı kararların çıkmasıdır. Daha çok kırsal kesimde yaşanan bir diğer sorun da evleri, daireleri yıkılan birçok vatandaşın önüne 40 veya 50 yıldır yaşamalarına rağmen yaşadıkları yerin arsa olarak değil tarla olarak görülmesi ve yeniden ev yapmaya kalkıştıklarında yapı yapmaya izin verilmemesidir. Tarlalar çok hisseli olduğundan bir kişi kendi evini yaptırmayı için mahkemenin istediği bazen yüz veya ikiyüz kişinin imzasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ise deprem mağduru vatandaşın cefasına daha da cefa eklemek demektir. Bu nedenle **hızlı bir şekilde deprem illerinde deprem mağdurları için özel mahkemeler kurulmalı ve anlaşmazlıkların devlet eliyle giderilmesi gerekmektedir.** Bu sorun uzadıkça hem de yakın akrabalar arasında toplumsal huzuru bozan kavgalara ve gerginliklere neden olmaktadır.

Aile politikası hakkında

Modern ve post modern zamanlarda sosyal kurumlar arasında en fazla tehditlerle

karşılaşan kurumların başında aile gelmektedir. Bu tehditlere karşı kendini muhafazakar bir parti olarak kabul ettiren iktidar partisinin kendi içinde ve bu yaşanan süreçte tutarlı olması gerekir. Parti içinde özellikle “toplumsal cinsiyet” tartışmalarında, farklı kişilerin farklı söylem ve politikaları muhafazakar seçmenler arasında güven problemine neden olmuştur. Küresel iradelerin toplumsal cinsiyete yüklediği anlamla hükümetin yüklediği anlamın aynı olmadığı son yıllarda daha net bir şekilde dile getirilse de kamuoyu nezdinde kuşkular kısmen devam etmektedir. Türk aile yapısına uymayan söylem ve projelerin devreye girmesiyle muhafazakar seçmenin son zamanlarda kurulan Yeniden Refah Partisini kurtarıcı bir parti olarak görmesine neden olmuştur.

AK Parti LGBT tartışmasında baştan beri net tavır koymuştur. Fakat iktidar partisinin bu konuda kamuoyunu bilgilendirmesinde ve parti söyleminde yeni bir bakış açısına ihtiyaç vardır. LGBT dediğimiz olaya sadece aile ve namus açısından bakılmaması gerekiyor. Aynı zamanda bir milli mesele olarak nüfus politikası açısından da kamuoyunu bilgilendirmek ve ona göre tedbirler almak gerekmektedir. LGBT'nin bir sonraki durağı maalesef eşcinsel evliliklerdir. Yani çocuksuz, üremeyen aileler demektir. Çocuksuz aileler demek, ülke nüfusunun azalması ve gelecekte “gelişmiş Batı toplumları”nın karşılaştığı istihdam sorunuyla karşı karşıya kalmak demektir. İstihdam açığını kapatmak için yabancı işgücüne ihtiyaç duymak demektir. Veya bu açığı kapatmak için küresel firmaların ürettiği robotlara mecbur olmak demektir. Ülke istihdamını yabancı işçilerle küresel firmalar arasında bir tercihe mahkûm etmek demektir. Bu bakımdan LGBT tartışması sadece bizim ülkemiz değil aynı zamanda diğer ülkeler için de ciddi bir sorundur. Bu yüzden Rusya ve Macaristan gibi Batılı ülkeler bile LGBT'ye karşı ciddi kararlar almak durumunda kalmışlardır. Hükümetin konuya bu perspektiften de bakması yerinde olacaktır.

Sonuç olarak, 31 Mart seçimleri her ne kadar bir yerel seçim olsa da, seçmen oy kullanırken güçlü bir genel seçim hafızasıyla hareket etmiştir. Halkın önemli çoğunluğunun 22 yıldır arkasında durduğu iktidar partisine karşı yaşanan özellikle ekonomik krizler nedeniyle ve diğer sosyal kurumlarda yaşanan sorunlardan dolayı ciddi bir güven probleminin yaşanmasına neden olmuştur. Bilindiği gibi “güven ruh gibidir, çıktığında geri dönmesi çok zordur”. CHP birinci parti çıkmasına rağmen, halkın yine de iktidar partisini yedekte tutmaya devam etmesi dikkat çekicidir. Eğer iktidar partisi halkın uyarısını ciddiye alıp hem kadrolarında hem de politikalarında değişikliğe gidebilirse yeniden güveni inşa edebilir ve iktidarını sürdürebilir. Ve bu değişim hemen yapılmalıdır.

Eğer kamuoyunun beklediği değişimler gecikirse yapılacak değişikliklerin etkisi de kesinlikle zayıflayacak ve yine halkın ümitleri kırılacaktır.

Şunu da eklemek gerekir ki, 31 Mart seçimleri sonrası, seçim sonucu nedeniyle halkı suçlamak tehlikelidir. 31 Mart seçimlerinde AK Partiyi ikinci parti konumuna düşüren de bu halktır, on ay önce 28 Mayıs seçimlerinde % 52 ile Cumhurbaşkanı seçen ve Cumhur İttifakı'nı iktidara taşıyan da bu halktı. Bu seçimin en güvenilir tarafı her zaman diri duran halkımızdır. Onun güvenini kazanan seçimi kazanır, güvenini kaybeden de seçimi kaybeder.

* Prof. Dr. Mustafa ORÇAN kimdir?

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektör Yardımcısı

31 Mart yerel seçimleri tüm ülkede demokratik bir şekilde gerçekleşti. Türkiye demokrasi sınavını suhuletle vermiş oldu. 1977 'den sonra CHP ilk kez yerel seçimlerden 1. parti olarak çıktı. AK Parti 17 seçimden sonra 2. parti oldu. CHP açısından artık ulaşılamayacak bir zafer, AK Parti açısından bırakılamayacak bir birincilik gibi görünse de seçim sonuçları Türkiye için yeni, daha gerçekçi siyaset üretme mecburiyetini doğurmuştur. Türk siyasetinin ve partilerin temel seçim dinamiklerinde dönüşümlere şahit olduğumuz bir yerel seçimi geride bıraktık.

Ne oldu da seçmen 17 kez seçimlerde birinciliği bırakmayan AK Parti'yi ikinci sıraya yerleştirdi ya da 30 yıldır zafer yüzü görmeyen CHP'yi yerel seçimde zafer kazandırdı?

Bunu üç başlıkta incelememiz daha doğru olur. Birinci sebep tüm dünyayı etkisine alan özellikle pandemi sürecinden sonra Türkiye'de fazlasıyla hissettiğimiz sabit gelirli vatandaşın ekonomik olarak ağır etkisini gördüğü enflasyon ve alım gücünün zayıflaması. Bu maddeyi kendi içerisinde ülke genelinde 6 Şubat depremlerinden sonra artan kira artışları, emekli maaşlarının yetersizliği, her gün değişen gıda fiyatları, paranın alım gücünün zayıflaması gibi nedenlerle çoğaltabiliriz. Genel seçimler öncesi EYT emeklilerinin bütçeye getirdiği yük ekonomik sorunların derinleşmesinin sebeplerinden sadece bir tanesi. Burada hemen şu soruyu sorabiliriz. Bu süreçlerin tamamı genel seçimlerde de yaşanmıştı ancak genel seçim sürecinde AK Parti seçim propagandasında ana kurgusunu devlet bekası ve güvenlik meselesine dayalı oluşturduğu ve seçmeni buna ikna ettiği için seçimden zaferle ayrıldı. Burada muhakkak ki Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a olan güven etkili olmuştur.

İkinci sebep, daha keskin çizgilerle genel seçimlerde ayrılmış, kutuplaşmış partilerin daha gelenekçi davranmasıydı. CHP adaylarının ülke genelinde özellikle büyükşehir adaylarının her seçim ezberlenen laiklik savunuculuğunu vurgulamaktan kaçınan daha milliyetçi ve dindarlıklarını ön plana çıkartan kendi içinde eksen değiştiren aday profilleriyle seçmen karşına çıkması, CHP adaylarının seçim çalışmalarında AK Parti'nin daha önceki seçimlerinde uyguladığı metotlarla benzerlik gösteren seçim çalışması gerçekleştirmesi gibi nedenlerle açıklanabilir. Ayrıca AK Parti'nin kendi seçmenini konsolide edemediğini, sandığa götürmede başarılı olamadığını görüyoruz. Kısaca, emekli ve geçim güclüğü çeken ama başka partiye de oy vermek istemeyen seçmenini sandık konusunda ikna edememiştir.

Ayrıca, burada kendi tabanında benzer özellik gösteren YRP ile yarışa girdiğini de unutmamalıyım.

Üçüncü sebep ise, şehrin dinamikleri dikkate alınmadan adayın belirlenmesidir diyebiliriz. İlçe belediyelerinde değişim bekleyen seçmene kulak verilmemesi seçmeni küstüren başka bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. AK Parti Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın da söylediği gibi sadece oy kaybı değil, kan ve ruh kaybı da görülüyor ve 'milletin sinesinden doğmuş bir siyasi partinin en büyük düşmanı vatandaşla arasına duvarlar örmesidir' cümlesi bu durumu tam olarak özetlemektedir.

Türkiye'de son 40 yılın seçimlerini özellikle yerel seçimlerini incelediğimizde seçmen sayılarında partilerde değişiklik olmuşsa da seçmen tercihlerinde büyük değişiklik olmadığını görüyoruz. Örneğin 1994 seçimlerinde İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerde ulaşım, çöp, hava kirliliği, temiz su, barınma ihtiyaçlarının karşılanması, belediye başkanlarının adil dürüst, lüks ve israftan kaçınan başkan adayları, belediyelerin sosyal yardımları artırmaya vadedmeye kadar bütün seçim vaatlerinin aynı olduğunu görüyoruz. Yani seçmen, daha hızlı kendisine ulaşabilecek, kendisine özel verilen sosyal yardım veya ihtiyaç kartı gibi maddi destekleri oy vermede, yerel seçimlerde birinci tercih sebebi olarak dikkate almıştır.

*Dr. Emel SARAÇ kimdir?

Anadolu Üniversitesi İşletme Bölümü'nü 2007 yılında bitiren Dr. Emel Saraç, Türk Hava Kurumu Üniversitesi'nde 2016 yılında yüksek lisansını, İstanbul Gelişim Üniversitesi'nde 2022 yılında doktorasını tamamladı. Halen, Ostim Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde girişimcilik finansmanı, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nde genel muhasebe dersleri vermektedir.

Bir düşünce metodolojisi olarak iktisat, meseleleri genel olarak arz ve talep dinamikleri ile anlamaya çalışır. Siyaset pratiği açısından ise seçmen ve adayın hangi arz ve talep dinamiklerine maruz kaldığını anlamak seçim sonuçlarını tahmin etmek ve açıklamak açısından yardımcı olabilir. Burada dikkat edilmesi gereken şey ekonominin siyasi "üretim"i açıklayabilecek ve etkileyebilecek onlarca araçtan sadece bir tanesi olduğudur.

Seçmen oy arz eden ve hizmet talep eden olarak kararını adaylar arasında tercih (ikame etkisi), politik duruş (tamamlayıcı etki) ile gelecekteki beklentilerine göre şekillendirir. Siyasi partiler ise aday belirleyerek arz ve oy isteyerek kendi talep fonksiyonlarını oluşturur. 2024 yılında gerçekleştirilen yerel seçimlere baktığımız zaman seçmen davranışı belirleyen temel unsur ekonomi olarak ön plana çıkarıldığı için iktisadi düşüncenin ve değişkenlerin seçim sonuçları üzerindeki çok yönlü etkisi merak konusu olmuştur.

Bu noktadaki değerlendirmeleri ileriye bırakarak öncelikle siyasi partilerin aday belirleme sürecini iktisadi düşünce mekanizması ile açıklamaya çalışalım. Yerel seçimlerden birinci parti olarak çıkan CHP birçok noktada ön seçim ile adaylarını belirlemeye çalışmıştır. Bununla beraber, bazı seçim bölgelerinde aday olacak isimlerin ciddi tartışmalara yol açması, adaylıktan çekilme iddiaları ya da aday olamayan isimlerin yaygın siteleri gibi çeşitli vakalar yaşanmıştır. Sonuç olarak bakıldığında ise tüm bu sıkıntıların bertaraf edilmesinin ve ön seçim çalışmalarının seçim sonuçlarına parti açısından pozitif bir etki sağladığı gözükmektedir. Aday arzı açısından ilginç bir dinamik daha önce Ak Partiden seçim kazanmış bazı isimlerin başka bir partiden aday olarak seçim kazanmasıdır, bu durum doğrudan ya da dolaylı olarak bir iktisadi kavram olarak seçimlerin üçüncü partisi olan Yeniden Refah Partisi göz önüne alındığında en iyi ikinci kavramına gönderme yapmaktadır. En iyi ikinci, optimum koşullarından biri sağlanamıyorsa, ikinci en iyi çözüme ancak diğer tüm optimum koşullardan ayrılarak ulaşılabileceğini vurgular. Bu durumun aday seçimine yansımaları parti içi dengeler gözetilerek aslında kazanabilme ihtimali daha olası bir aday yerine, teorik olarak en iyi aday yerine, partililerin kabul edebileceği başka bir aday ile seçime girmeyi vurgular. Aday belirleme tartışmaları bir bütün olarak incelendiğinde bu duruma benzer eğilimler gözlemlenmektedir.

Bazı iktisadi değişkenlerin seçmen davranışlarına etkisi olduğu da kabul edilmektedir. Ülkemiz için bu değişkenlerin başında büyüme gelmektedir. Büyümenin kapsayıcılığı ülkemiz için Ak Partinin seçim başarılarını açıklamak için uzun bir dönem kullanılan bir yaklaşım olmuştur. Kapsayıcı büyüme¹, ülkemizde Acemoęlu ve Robinson ile popülerlik kazanmıştır. Yaklaşım geçmişten bugüne dünya üzerinde ülkeler arasındaki kalkınma ve refah farklılıklarının temel nedeni olarak ülkelerdeki kurumsal yapı farklılıklarını ön plana çıkarır. Kurum olarak tanımlanan öğeler üretim yapısı, hukuki yapı, yönetsel yapı, fırsat ve eğitim eşitliği, eğitim ve sağlık hizmetlerinin kalitesi, iş yapma kolaylığı, piyasa serbestliği ve rekabet gibi unsurlardır... Yaklaşım özetle iyi yönetimin toplumun tüm kesimlerinin refahını artırdığını, refaha toplumun tüm kesimlerinin erişebildiği altyapıyı ifade etmektedir. Ülkemizin artan kişi başına milli gelire rağmen yaşanan anayasa tartışmaları ve çeşitli alanlarda gereksinim duyulan ikincil mevzuatın tamamlanamaması kurumsal kapasitede açısından değerlendirilmelidir. Buna ilaveten emeklilik ve ücretli kesim ile ilgili düzenlemelerin ikincil etkileri büyümede kapsayıcılığı ve gelir dağılımı açısından dikkatle takip edilmelidir.

Diğer taraftan yapılan akademik çalışmalarda ülkemizde iktidardaki partilerin oy olma potansiyelinin fiyat dalgalanmalarına bağlı olarak ciddi şekilde değiştiiği bilinmektedir. Buna ilaveten seçmen ekonomide olumsuz göstergelere olumlu ekonomik gelişmelerden daha hassas yaklaşmaktadır². Bu durum davranışsal finansdaki kayıptan kaçınma davranışı ile de açıklanabilir. Ancak baştan da vurguladığımız gibi ekonomik gidişat burada onlarca etmeden sadece bir tanesi...

Pek çok finansal değişkenin hareketi ve seçim sonuçları arasında belirgin bir ilişki gözlemlenmektedir. Örneğin kamu bankalarının kredi verme eğilimi seçmenlerin oy verme davranışını etkileyen bir değişken olarak ön plana çıkıyor. Bankaların kazanabilecek belediye başkanını dikkate alarak o ildeki kredi politikasını yönlendirdiğine ilişkin bilimsel çalışmalar bulunuyor.³ Bu taktiksel hareketle o ildeki firmaların istihdam yaratma kabiliyetinin etkilendiği vurgulanıyor. Ülkemiz için konut piyasasındaki gelişmelerin yerel seçimleri etkilediğine dair bulgular mevcut.⁴ Bu noktada özellikle TOKİ eksenli gelişmelerin, örneğin TOKİ bürokratlarının aday gösterilmesinin Ak Parti açısından belirleyici bir parametre olduğu değerlendirilebilir.

¹ <https://www.dunya.com/kose-yazisi/acemoğlu039nun-buyume-ve-refah-analizi/22131>. Ayrıca bakınız: Acemoęlu & Üçer (2015).

² Bakınız: Haydaroęlu&Korkmaz (2020)

³ Bakınız: Bircan&Saka (2020)

⁴ Bakınız: Marschall vd. (2015)

Türkiye’de ekonomideki mevcut durumun seçimlere etkisi ile seçimler üzerinde ekonominin tesiri konusu bu seçim döneminin ana temalarından bir tanesi de olsa, seçmen davranışının tüm nedenlerini geniş bir perspektif ile analiz etmek tüm seçmenler ve siyasi partiler için faydalı olacaktır. Bu doğrultuda, küresel ölçekte de seçimler yılında olduğumuz dikkate alınarak daha geniş perspektifli değerlendirmeler yapılabilir. Seçim ve ekonomik gidişat arasındaki ilişkinin çok boyutlu ve çift yönlü olduğu, karar almanın iki tarafı olan seçmenler ve siyasi partilerce, unutulmamalı, iktisadi tercihlerin siyasi sonuç, siyasi tercihlerin iktisadi sonuç doğuracağı göz ardı edilmemelidir.

* Dr. Harun Türker KARA kimdir?

Ankara Medipol Üniversitesi Dekan Yardımcısı

STRATEJİK
DÜŞÜNCE
ENSTİTÜSÜ

INSTITUTE OF
STRATEGIC
THINKING

SDE; ortak insani değerler ekseninde, bağımsızlık, hürriyet, adalet, barış kalkınma ve hakkaniyet hedefinde, medeniyet coğrafyasında stratejik konumuna, tarihi reel politik misyonuna doğru emin adımlarla yol alan 'Yeni Türkiye'nin düşünce merkezidir.

3 Mart 2009'da resmi kuruluşu gerçekleştirilen (SDAV) Stratejik Düşünce ve Araştırma Vakfı'nın bir kuruluşu olarak faaliyet gösteren SDE; iç ve dış politika bağlamında geleceğin Türkiye'sini şekillendirme yolunda ortak akı, bilimsel çalışmayı, halk iradesi ve egemenliğini esas alan bir sivil düşünce kuruluşudur.

www.sde.org.tr

in

@sdeorg